

Nauczyciele i absolwenci Społecznego Gimnazjum i Liceum ZNP w Gdyni-Orłowie — 1947 r.

S. Wróński, J. Kraft, W. Robakiewicz — 1949 r.

Uczniowie Prywatnego Gimnazjum Męskiego o.o. Jezuitów w Gdyni-Orłowie lata 1945–1946

Oddziałowe Biuro Upamiętniania Walk i Męczeństwa
Instytutu Pamięci Narodowej
Al. Grunwaldzka 216, 80-266 Gdańsk
e-mail: obuwi@gdansk.ipn.gov.pl
www.ipn.gov.pl

Fotografie pochodzą z Archiwum IPN oraz z zasobu Zespołu Szkół Jezuitów im. św. Stanisława Kostki w Gdyni

Oprac. Natalia Zych-Janukowicz
OBUWiM Gdańsk

Oddział w Gdańsku

W latach 1944–1956 w Polsce działała duża grupa młodzieżowych organizacji niepodległościowych. Jest to mało znana karta w historii naszego kraju. W świadomości historycznej Polaków istnieje jedynie tzw. „dorosłe podziemie” tworzone przez żołnierzy Armii Krajowej, Delegatury Sił Zbrojnych na Kraj, Narodowych Sił Zbrojnych oraz Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość”. Przez długi czas funkcjonowało w społeczeństwie przekonanie, będące skutkiem komunistycznej propagandy, iż młode pokolenie całkowicie popierało nowe władze. Takie postrzeganie ówczesnej młodzieży nie jest zgodne z prawdą. Część młodych ludzi istotnie wybrała rolę tzw. „kreatorów systemu”, część starała się dostosować do nowej rzeczywistości, duża część przybrała postawę biernego oporu. Byli jednak tacy, którzy postanowili czynnie sprzeciwić się PRL-owskim władzom oraz narzucanej przez nie ideologii. Publicznie ośmieszali system, rozpowszechniali wiadomości z zachodnich audycji, rozklejali ulotki, kolportowali broszury i gazetki, niszczyli portrety przedstawicieli władzy. Część aktywistów organizowała się w grupy tworząc tajne młodzieżowe organizacje niepodległościowe, które nawiązywały do ideałów konspiracji żołnierzy AK, NSZ czy Zrzeszenia „WiN”. Organy bezpieczeństwa stosowały wobec nich takie same środki represji, jak wobec „dorosłego podziemia”. Bez względu na ich tropiono, prowadzono okrutne śledztwa i przesłuchania, orzekano wieloletnie kary pozbawienia wolności, a nawet kary śmierci.

Zorganizowana konspiracja Pomorza Gdańskiego skupiała w swoich szeregach kilka tysięcy członków i osób wspierających. Na podstawie dostępnych akt sądowych ustalono, iż sądzonych było około 800 osób. Członkami organizacji byli bardzo młodzi ludzie, w tym niejednokrotnie piętnastoletnie dziewczęta i chłopcy.

Jedną z konspiracyjnych niepodległościowych organizacji młodzieżowych na terenie Gdyni był Ruch Wyzwoleńczy Młodzieży Słowiańskiej. Powstał w grudniu 1949 r. i działał do lipca 1950 r. Swym działaniem objął młodzież szkół średnich w Gdyni, Gdańsku, Sopocie i Lublinie. Założycielami organizacji byli Paweł Tężyk pseud. „Amarant”, Zbigniew Joško pseud. „Stanisław” oraz Sylwester Skrzyński pseud. „Krakus”. W marcu 1950 r. do RWMS dołączyła inna organizacja działająca w tamtym okresie na terenie Gdyni pod nazwą „Kack”. Jej założycielem był Tadeusz Cieszyński pseud. „Sęp”. RWMS miał szerzyć idee wolności i niepodległości na wszystkie kraje słowiańskie zniewolone przez Sowieców. Celem organizacji było nawiązanie kontaktów z młodzieżą z innych krajów słowiańskich i tym samym zapoczątkowanie działań mających doprowadzić do zrzucenia jarzma zależności od ZSRR. Środkiem do tego celu było kolportowanie ulotek oraz wydawanie gazetki, która zawierała treści patriotyczne i antykomunistyczne. Od grudnia 1949 r. do lutego 1950 r. odbyło się kilka

zebrań organizacji, w trakcie których omawiano program działania, zasady werbowania nowych członków, technikę wydawania pism, sposób zdobywania środków finansowych.

Podczas jednej z akcji ekspropriacyjnych rozpoznany został członek organizacji, którego następnego dnia zatrzymali funkcjonariusze UB. Od tego momentu zaczęły się aresztowania. Represje dotknęły Społeczne Gimnazjum i Liceum ZNP w Gdyni-Orłowie (w marcu 1947 r. powołane w miejsce prywatnego Gimnazjum i Liceum Męskiego o.o. Jezuitów; dyrektorem SGiLZNP był poprzedni dyrektor szkoły Józef Borkowski), do którego uczęszczała część członków organizacji. W szkole zmieniono dyrekcję, kilku nauczycieli, a w równorzędnych klasach dokonano wymiany uczniów.

W trakcie śledztwa przebywający w areszcie WUBP w Gdańsku Paweł Tężyk wyskoczył przez okno i zginął na miejscu. Według oficjalnej wersji urzędu bezpieczeństwa było to samobójstwo, jednak pozostają co do tego liczne wątpliwości.

Młodzi ludzie zostali poddani brutalnemu śledztwu. Zeznania wymuszane były biciem, zastraszaniem, izolacją w mokrych i ciemnych karcerach, groźbami w stosunku do aresztowanych i ich rodzin. Jeden z członków organizacji, Ryszard Uliński, wspominał: „Przesłuchiowano nas w pomieszczeniach zbrzydzanych krwią, bito. Stale byłem głodny, wprost nie do opisanego. No i te karce, mokre i zimne. Musiałem rozebrać się do naga, choć było strasznie zimno, brakowało szyb w oknach i do celi wpadał śnieg. Na drewnianej przyczepie nie było siennika.”

Rozprawy odbyły się w listopadzie 1950 r. przed Wojskowym Sądem Rejonowym w Gdańsku. W czasie pokazowego procesu prokurator przedstawił uczniów jako zdemoralizowaną bandę. Akt oskarżenia udostępnił oskarżonym do przeczytania na jeden dzień przez rozprawą. obrońcy podkreślali młody wiek oskarżonych, co nie miało dla sądu żadnego znaczenia. Młodociani i nieletni członkowie organizacji usłyszeli wyroki, w tym dwa najcięższe - dożywocia. Najmłodszą oskarżoną była Urszula Formella, która w trakcie procesu miała 15 lat.

Starszych skazanych wywieziono do zakładów karnych w Rawiczu, Wronkach i Strzelcu Opolskim, młodszych do tzw. Więzienia Progresywnego w Jaworznie. Warunki w tychże placówkach były niezwykle ciężkie, młodzież zmuszana była do pracy ponad siły, panował głód, więźniowie byli bici, zastraszani i poddawani indoktrynacji.

Na mocy amnestii niektórym skazanym kary zostały skrócone. Musieli jednak zaczynać wszystko od nowa. Szkoły nie chciały przyjmować uczniów z wyrokiem politycznym, nie było również mowy o dostaniu jakiegokolwiek pracy.

Antykomunistyczna Organizacja Młodzieżowa

RUCH WYZWOLEŃCZY MŁODZIEŻY SŁOWIAŃSKIEJ

POLSCIE WIERNI

Lista członków organizacji skazanych w 1950 r. przez Wojskowy Sąd Rejonowy w Gdańsku

Sylwester Skrzyński – ur. 1932 r.
dożywotnie pozbawienie wolności,
pozbawienie praw na 3 lata i przepadek mienia

Józef Stachulski – ur. 1932 r.
12 lat pozbawienia wolności, pozbawienie praw na
2 lata i przepadek mienia

Ryszard Uliński – ur. 1934 r.
8 lat pozbawienia wolności, pozbawienie praw na
3 lata i przepadek mienia

Roman Kurzyński – ur. 1935 r.
3 lata pozbawienia wolności,
pozbawienie praw na 2 lata i przepadek mienia

Tadeusz Cieszyński – ur. 1932 r.
dożywotnie pozbawienie wolności,
pozbawienie praw na 3 lata i przepadek mienia

Stanisław Krzak – ur. 1932 r.
12 lat pozbawienia wolności, pozbawienie praw na
2 lata i przepadek mienia

Cezary Tyczyński – ur. 1932 r.
6 lat pozbawienia wolności, pozbawienie praw na
3 lata i przepadek mienia

Zdzisław Hiller – ur. 1932 r.
2 lata pozbawienia wolności

Mieczysław Drzymala – ur. 1934 r.
15 lat pozbawienia wolności, pozbawienie praw na
3 lata i przepadek mienia

Zbigniew Joško – ur. 1931 r.
12 lat pozbawienia wolności, pozbawienie praw na
4 lata i przepadek mienia

Stanisław Wroński – ur. 1933 r.
6 lat pozbawienia wolności, pozbawienie praw na
3 lata i przepadek mienia

Henryk Ligmanowski – ur. 1932 r.
2 lata pozbawienia wolności

Heliodor Zawadzki – ur. 1932 r.
15 lat pozbawienia wolności, pozbawienie praw na
3 lata i przepadek mienia

Stefan Marszałkowski – ur. 1934 r.
8 lat pozbawienia wolności, pozbawienie praw na
2 lata i przepadek mienia

Grzegorz Kupper – ur. 1933 r.
6 lat pozbawienia wolności, pozbawienie praw na
2 lata i przepadek mienia

Urszula Formella – ur. 1935 r.
1 rok pozbawienia wolności